

نقش ارتباطات در توسعه روستایی

شاهین قریشی‌زاده

آگاهانه او را در تحولات زندگی جدید فراهم آورده است.

بنابراین، امروزه مشارکت عمومی آگاهانه عاملی مهم در ساختار تحولات نوین زندگی بشر است و غالباً در برنامه‌های توسعه نقش بارزی برعهده دارد. این مشارکت آگاهانه فراهم نخواهد شد مگر به‌واسطه ارتباط متقابل جوامع بشری.

در همین راستا برنامه عمران سازمان ملل متحد^۲ در گزارش توسعه انسانی خود در سال ۱۹۹۳ اعلام و تأکید کرده است که «مشارکت مسأله مهم عصر ما است.» زمینه‌ساز مشارکت‌های آگاهانه، نظریه‌ها و تکنولوژی‌های ارتباطی است؛ به‌طوری‌که ژاک دیوف^۳ دبیرکل سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد - فائو^۴ در مقدمه مجلد «ارتباطات کلید توسعه انسانی»^۵ اعلام می‌دارد: «لازمه

همراه بوده است. موج اول یا انقلاب کشاورزی که تشکیل آن هزاران سال به طول انجامید. موج دوم یا ظهور تمدن صنعتی که باستانی بیشتر و پس از گذشت قریب ۳۰۰ سال به منصفه ظهور رسید؛ و اکنون پرشتاب‌تر از همه، موج سوم یا تمدن مبتنی بر اطلاعات و ارتباطات ظهور یافته است. این تمدن در جامعه‌ای شکل می‌یابد که بر بنیان دانایی گام برمی‌دارد.

بشر امروزی هم‌زمان با گردآوری واقعیت‌های جدید، با ایجاد ارتباط و برقراری شبکه‌های مختلف در بین دانسته‌های خود به دانش و معرفت بیشتری راه می‌یابد.

حجم وسیع دانش و آگاهی‌های انسان امروزی نه فقط موجب تحولات عظیم تکنولوژی شده، بلکه روند اجتماعی زندگی وی را نیز تحت تأثیر قرار داده و انگیزه مشارکت

روند تحولات زندگی بشر امروزی به گونه‌ای است که برای گذشتگان حتی قابل تصور هم نبوده است. شتاب این تحولات، به خصوص در دهه‌های اخیر، به حدی بوده که دگرگونی‌های حاصله برای بسیاری از جوامع عصر حاضر نیز حیرت‌انگیز و غیرقابل باور است.

مشاهدات نشان می‌دهد که تلاش انسان در ایجاد تحولات، امروزه به صورت تغییر در شیوه‌های زندگی، کار، اقتصاد و دیگر روابط انسانی پدیدار شده است.

برهمن اساس، طبقاً قرن آینده نیز با تحولات عظیمی همراه خواهد بود که از هم اکنون نظریه‌ها و دیدگاه‌های بسیار متفاوتی را موجب شده است.

به باور الوین تافلر^۱ یکی از اندیشمندان معاصر، زندگی بشر تاکنون با سه مرحله یا موج

مشارکت، ارتباطات است.»

تعاریف ارائه شده همگی در راستای برنامه‌های توسعه بوده و بیانگر ساختار توسعه بر مبنای مشارکت با استفاده از ارتباطات است. ژاک دیوف می‌نویسد:

«برنامه‌های توسعه تنها زمانی حداکثر امکانات بالقوه خود را به فعل می‌رساند که آگاهی و دانش فنی به نحو مؤثری در آن سهمی باشند و جمعیت‌ها برای به دست آوردن موفقیت، دارای انگیزه و تعهد کافی باشند. طبعاً در صورت عدم حضور جدی مردم در امر توسعه هیچ‌گونه سرمایه‌گذاری، تدارک فنون و صرف هزینه‌ای نخواهد توانست اصلاحات پایداری را به‌عنوان معیارهای معمول و رایج ایجاد کند. بر همین اساس، ارتباطات در امر توسعه دارای اهمیت محوری است.»

کنفرانس جهانی اصلاح اراضی و توسعه روستایی در سال ۱۹۷۹ نیز مسؤلیت اجرای برنامه «ارتباطات در خدمت توسعه روستایی» را به فائو محول کرد. این کنفرانس تأکید خاصی بر مشارکت مردم فقیر در تصمیم‌گیری‌های برنامه توسعه و همچنین بهره‌سندی از مواهب آن داشته است.

سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد - فائو نیز در کتابی تحت عنوان کتاب کار پیشبران گروه (راه‌نمای عملی تشکیل گروه‌های خودیاری روستایی)^۶ مشارکت نیروهای انسانی در روستاها و رهیافت‌های مشارکتی براساس تشکیل گروه‌های خودیاری را توصیه کرده است.

کتاب مذکور بر این نکته اشاره دارد که پیشبران این گروه‌ها با ارائه نقش‌های عملیاتی خود از جمله نقش ارتباطی به‌عنوان عامل اساسی در توسعه روستاها و کشور خرد هستند و با کمک به روستاییان کم‌درآمد یا فقیر موجب کاربرد توانایی‌های آنان به منظور سازماندهی و اداره امور خویش می‌شوند. این روستاییان با مشارکت یکدیگر و ایجاد ارتباط متقابل خواهند توانست به سنجش و رایزنی درباره عقاید و نظریات خود بپردازند و بهترین آنها را برگزینند.

مفاهیم توسعه و ارتباطات

به‌نظر دکتر حمید مولانا اصولاً تعاریف ارائه شده از مفهوم توسعه در فواصل قرن هفدهم تا پایان جنگ جهانی دوم عمدتاً به جنبه‌های اقتصادی، صنعتی متمایل بود و

به‌کارگیری این مفهوم در تغییرات اجتماعی کاربرد منظمی نداشت.

استفاده از اصطلاح توسعه به معنای تغییرات بین‌المللی، ملی، نهادی و فردی به جای کلمه پیشرفت پس از جنگ جهانی دوم رواج یافت. این کلمه غالباً مفاهیمی چون رشد، نوگرایی، دموکراسی، خلاقیت، صنعتی‌شدن و دیگر تغییرات مربوط به غرب را شامل می‌شد.

براساس تعاریف «ساموئل پی‌هانتینگتون»^۷ و «جوان ام نلسون»^۸، توسعه و نوگرایی در جوامع جهان سوم عبارت است از تغییرات همه‌جانبه اقتصادی، فکری، سیاسی و فرهنگی که در گذر جوامع فقیر، روستائین و کشاورز به شرایط وفور، شهرنشین و صنعتی حاصل می‌شود.

در همین رابطه در نخستین دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم و گسترش و عمومیت توسعه استفاده از واژه‌هایی چون «عقب‌مانده» یا «غیرغربی» جای خود را به صفات محترمانه‌ای چون «توسعه نیافته» یا «رو به توسعه» داد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در بین تعاریف به عمل آمده در خصوص توسعه و ارتباطات، تلاش مؤثری برای ارائه تعریف مناسب ارتباطات صورت پذیرفته است؛ در صورتی که بخش‌های زیادی به تعریف مفهوم توسعه پرداخته‌اند.

طی چند دهه اخیر نیز در تعاریف مختلفی که از جنبه‌های گوناگون ارتباطات صورت گرفته است بیش از همه به جنبه تکنولوژیک آن توجه شده است؛ و این امر تا بدانجا پیش می‌رود که مارشال مک لوهان^۹ نظریه پرداز دهکده جهانی در اهمیت ابزار نسبت به پیام اعلام می‌دارد: «وسیلده، پیام است»^{۱۰}

نقش ارتباطات

در شرایط نوین تغییرات اجتماعی امروز، ارتباطات می‌تواند نقش قاطعی در پیشرفت انسان داشته باشد. به موازات حرکت جهانی به سوی دموکراسی هر چه بیشتر، عدم تمرکز و اقتصاد بازاری، شرایط نیز آماده می‌شود تا بشر بتواند دوباره نظاره‌گر دوره‌ای از تغییرات باشد. امسا آنچه ضروری به نظر می‌رسد ترغیب آگاهی‌ها، مشارکت‌ها و توانایی‌های بشر است. در این خصوص تکنولوژی و مهارت‌های ارتباطی نقشی اساسی دارد که در حال حاضر

کمتر بدان توجه می‌شود.

ژاک دیوف در ادامه پیام خود در ابتدای مجلد اشاره شده اعلام می‌دارد: «ما در عصر ارتباطات زندگی می‌کنیم. تأثیر کامل ارتباطات بر توسعه هم‌اینک مشهود است. براساس تجربه و مشاهدات سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد - فائو و سایر سازمان‌ها، نقش ارتباطات در توسعه به حدی است که می‌تواند تأثیر قابل توجه و ارزشمندی بر بسیاری از طرح‌های توسعه داشته باشد.»

مفهوم نوین توسعه

تحولات اساسی و تأکیدهای جدیدی در صحنه پیشرفت ظاهر شده است. جوامع،

خط‌مشی توسعه که

دستاوردهای ارتباطات را به‌کار

می‌گیرد می‌تواند بیانگر تفکر

سنتی مردم باشد و در به‌کارگیری

این نظریات، کسب مهارت‌ها و

گسترش پیام‌های

اجتماعی به گروه وسیعی از

مستمعین مساعدت کند.

گسخت‌وگو و بازارها انگیزه‌های شخصی و خصوصی‌سازی را می‌پذیرند. تکنولوژی‌های جدید در دسترس قرار می‌گیرد. به‌منظور کاهش هزینه‌ها و جست‌وجوی شرکایی برای اجرای مؤثرتر، مدیریت خدمات دولتی، هر چند غیرمستقیم، به استفاده کنندگان واگذار می‌شود. این اصلاحات ساختاری، تغییرات مستقیمی در جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه ایجاد خواهد کرد.

به علاوه به موازات نزدیک شدن به پایان قرن کنونی مسائل خاصی به‌عنوان عوامل نهادین برای دستیابی به عدالت، ثبات اجتماعی، آینده بشریت و ثبات آن مطرح شده است که می‌توان به واسطه علوم و تکنولوژی‌های ارتباطی در معرفی آنها کوشید. برخی از عوامل عبارت است از: حفاظت منابع زیستی، این منابع غالباً مورد بی‌توجهی

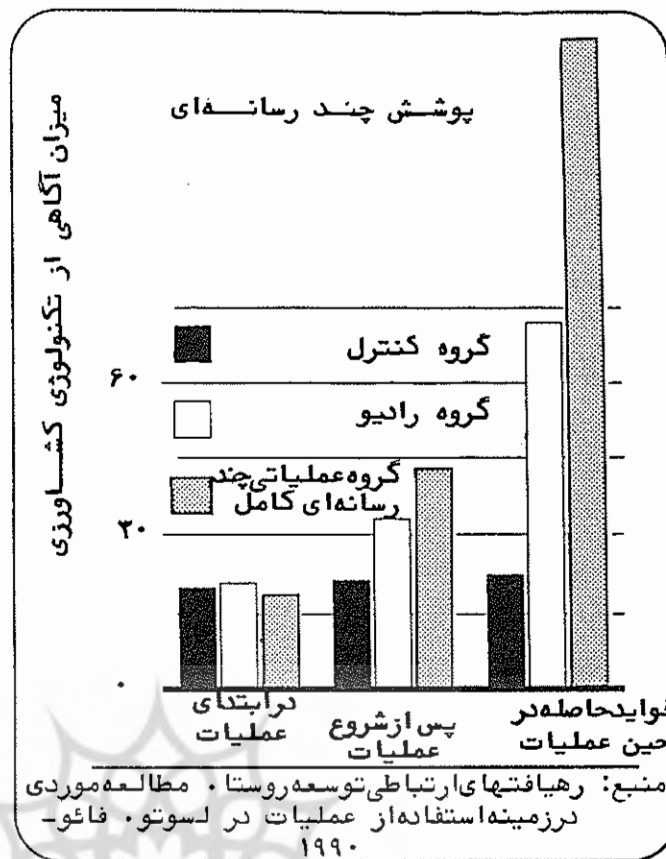
تصمیم‌گیرندگان بخش‌های دولتی و خصوصی برای دستیابی به امنیت غذایی پایدار بود.

نقش زنان در توسعه موضوع دیگری است که در اولویت می‌باشد. آنان بارها و بارها ثابت کرده‌اند که انسان‌هایی مسؤول و پاسخگو هستند. اما آنان نیاز بیشتری به آموزش مسائل فنی و مهارت‌های سازمانی دارند. ایجاد شیوه‌های ارتباطی همچون تلاش‌های خاص برای کمک به گروه‌های زنان به منظور شناساندن خود، تبادل تجارب و شناخت حقوق و امتیازات، آثار چشمگیری در بر خواهد داشت.

امروزه در روستاها تعداد کثیری از افراد بشر همچون گذشتگان با خاک سخت دست و پنجه نرم می‌کنند. در این میان برای هدایت و برنامه‌ریزی توسعه، متخصصان ارتباطی در جهت کسب اطلاعات و دانش آنان به منظور گزینش شیوه مناسب تبادل اطلاعات تلاش می‌کنند. اقدامات انجام شده به واسطه نظریه‌های ارتباطی و بازخورد^{۱۳} حاصله از جانب روستاییان سهم بزرگی در امر توسعه جوامع روستایی خواهد داشت. عامل انسانی اولین مسأله مشترک در مسائل توسعه است. نتایج توسعه بیش از آنکه بر سرمایه‌گذاری‌های مادی و علمی متکی باشد بر افراد فعال در این زمینه متکی است. گام‌های آینده توسعه، به مردم، سطح آگاهی، مشارکت و مهارت‌های آنها وابسته است.

در مسائل مشخص شده در توسعه، ارتباطات، رتبه دوم را به خود اختصاص داده است. ارتباطات از یک سو به عنوان موضوع بحث و گفت‌وگو به‌طور همزمان در تمامی مراحل تغییر اجتماعی مطرح است؛ و از سوی دیگر به عنوان عامل وابستگی مشخصی در تغییرات اجتماعی و اقتصادی که دربرگیرنده امکانات بسیار مهمی است، مطرح می‌باشد. خط مشی توسعه که دستاوردهای ارتباطات را به کار می‌گیرد می‌تواند بیانگر تفکر سنتی مردم باشد و در به‌کارگیری این نظریات و کسب مهارت‌ها و دانش جدید و گسترش پیام‌های اجتماعی به‌گروه وسیعی از مستمعین مساعدت کند.

در نهایت باید اذعان کرد که کاربرد طراحی شده تکنیک‌های ارتباطی، فعالیت‌ها و بهره‌گیری از وسایل ارتباطی، ابزارهای قدرتمندی در اختیار مردم قرار می‌دهد تا تحول را تجربه و بتوانند آن را حقیقتاً هدایت کنند.

■ ژاک دیوف دبیرکل فائو: برنامه‌های توسعه، تنها زمانی حداکثر امکانات بالقوه خود را به فعل می‌رساند که آگاهی و دانش فنی به نحو مؤثری در آن سهیم باشند. بر همین اساس، ارتباطات در امر توسعه دارای اهمیت محوری است.

مطرح شود. این از مطالعات فرتنی فقر روستایی، که تداوم آن در بسیاری از کشورها در حال افزایش است موجب افزایش مهاجرت به سوی شهرها، ایجاد اقتصاد ناپایدار و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌شود. برای رسیدن به اهداف و فعالیت‌های مرتبط با توسعه، ارتباط میان جوامع محلی، برنامه‌ریزان و سیاستگذاران امری بسیاری ضروری است که متأسفانه در مناطق روستایی این ارتباط در ضعیف‌ترین حد ممکن است.

سوء تغذیه، هم دلیل و هم نتیجه عقب‌ماندگی است. برگزاری اجلاس جهانی غذا در سطح سران (۱۳-۱۷ نوامبر ۱۹۹۶، فائو - رم)^{۱۴} شیوه‌ای ارتباطی در جهت تشریح ماعی و ارتقای سطح آگاهی ملل جهان عملی‌الخصوص سیاستگذاران و

افراد روستایی فقیری قرار می‌گیرد که برای جایگزینی نیازهای خود حداکثر استفاده را از زمین می‌کنند. در این باره «دستور کار ۲۱»^{۱۱} کنفرانس محیط زیست و توسعه در ریودوژانیرو (۱۹۹۲) به دلیل تغییرات گسترده در دیدگاه‌ها و رفتار جوامع در سطوح جهانی به صورت یک واقعیت مطرح شده است.

رشد جمعیت، عامل دیگری است که موجب فشار بر منابع طبیعی، تولید مواد غذایی، کاهش توان دولت‌ها در ارائه خدمات اساسی و فرصت‌های شغلی می‌شود. برقراری ارتباط با جامعه به منظور هر چه بیشتر مطلع ساختن افراد از ابعاد خانواده، بارداری ناخواسته و شیوه‌های پیشگیری، چیزی بیشتر از ارسال پیام به آنها است. این امر مستلزم آن است که مسائل به عنوان یک باور اجتماعی

تبادل عقاید در تمام بخش‌های اجتماعی می‌تواند منجر به فعالیت گسترده‌تر مردم در یک امر مشترک شود؛ و این امری است که یک توسعه مناسب و پایدار بدان نیازمند است.

ارتباطات، ضامن برنامه‌ریزی بهتر

از نقطه نظر علمی، برنامه‌ریزی مؤثر یعنی تلاشی دقیق در جهت تعیین این مطلب که افراد در پی چه چیزی هستند؟ توانایی آنان چیست و چگونه می‌توانند این خواسته و توانایی را با شیوه‌ای پایدار دنبال کنند؟ برای درک این مطلب، تکنیک‌های ارتباطی بسی فراتر از یک پرسش و پاسخ ساده عمل می‌کنند. تجزیه و تحلیل مسائل توسعه از طریق ایجاد ارتباط متقابل مجریان و افراد ذی‌نفع (روستاییان) ضمن ایجاد ترغیب، موجب افزایش علائق آنان در دستیابی هرچه سریع‌تر به اهداف می‌شود.

نقطه‌نظرات روستاییان می‌تواند راهنمایی برای دورنمای یک برنامه‌کاری باشد و مانع از بیراهه رفتن آنان شود. یک روند اصولی ارتباطی می‌تواند محققان و دست‌اندرکاران را به هم نزدیک نماید. قبل از آنکه پیش‌نویس یک برنامه توسعه تهیه شود، سیاست ایجاد ارتباط گسترده با مردم و در نظر داشتن نقطه نظرها، توانایی‌ها و نیازهای آنان، از دیدگاه خود افراد، بهترین تضمینی است که یک برنامه‌ریزی می‌تواند از آن بهره‌مند شود.

«نمونه تجربه شده» برنامه‌ریزی مشارکتی در مکزیک

در سال ۱۹۷۵ برنامه‌ریزان مکزیک برای جلوگیری از تجربه تلخ سال ۱۹۸۰ در مورد پروژه احداث جاده، پل، مدرسه، مراکز بهداشت و دهکده‌های جدید در مساحتی به میزان ۸۳۰۰۰ هکتار که پس از گذشت ۱۵ سال هنوز هم با مقاومت ساکنین مواجه است نیاز به تضمین برای اجرای پروژه‌های مشابه به ارزش ۱۴۹ میلیون دلار داشتند. آنان معتقد بودند که پروژه بایستی براساس منافع پیشنهادی روستاییان طراحی شود تا ضامن مشارکت آنان باشد.

به‌همین منظور، روندی ارتباطی آغاز شد. نقطه‌نظرها و نیازهای مردم روستایی با استفاده از ضبط صوت و ویدئو گردآوری و مشخص شد. این نقطه‌نظرهای ضبط شده جهت بحث در همان جوامع روستایی به نمایش گذاشته

شد. روستاییان واقعیت‌ها، موقعیت‌ها، اولویت‌ها و توانمندی‌های خویش را به وضوح برشمردند. پروژه Pro Derith (توسعه یکپارچه مناطق روستایی در سرزمین‌های مرطوب مناطق استرالیایی) آغاز شد. بانک جهانی که این پروژه را از لحاظ مالی حمایت می‌کرد اذعان داشته است که این پروژه یکی از موفق‌ترین پروژه‌های تحت حمایت او بوده که بخش زیادی از پیشرفت خود را مدیون استفاده از سیستم ارتباطی است.

روش‌های ارتباطی راهی برای مشارکت مردم، بسیج و تجهیز جامعه

آزادسازی نیرو و انرژی روستاییان رهیافت مؤثری به عنوان پشتوانه مشارکت و بسیج جامعه روستایی است. برای این منظور باید به آنان اعتماد لازم داده شود که شیوه‌های حاکم بر جامعه ایشان توسط خود آنان اتخاذ خواهد شد. آنان باید در تصمیم‌گیری‌ها شرکت کنند تا ثابت شود که از تلاش‌ها و نتایج حاصله بهره خواهند جست.

فعالیت‌های ارتباطی می‌تواند به مردم، حتی از گروه‌های مختلف اجتماعی کمک نماید تا به‌گونه‌ای مؤثر به تبادل اطلاعات و عقاید بپردازند. درک این مطالب که چگونه مسائل توسعه بر آنان اثر می‌گذارد، موجب رشد و شکوفایی ارتباط شده و آنان را با جوامع دیگر که از مواهب توسعه بهره‌مند شده‌اند آشنا می‌سازد.

نوارهای ضبط، ویدئو و اسلاید می‌تواند کمک نماید تا واقعیت‌ها حاکم بر جامعه خود را به تصویر کشیده و آن را منعکس نمایند. ابزارها و مهارت‌های ارتباطی به مردم کمک می‌نماید که سریع‌تر به تفاهم دست یابند.

«نمونه تجربه شده» تمجید و ستایش گوسفندان!

در اوایل سال ۱۹۹۲ یک دامپزشک دولتی از دهکده‌ای نزدیک شهر پاراکو در کشور بنین دیدن کرد. او پیشنهادهای مناسبی برای تولید، تغذیه و نگهداری دام‌های این منطقه که غالباً به دلیل عدم تغذیه مناسب و ندانستن سرپناه از بین می‌رفتند داشت. اصلاً مردم روستا با پیشنهادها وی مخالفت می‌کردند. او که از مدت‌ها قبل تأثیر و کاربرد ابزارها و مهارت‌های ارتباطی را می‌شناخت، برای رسیدن به مقصود، پروژه‌ای ارتباطی را آغاز نمود و به

زودی هر شب در دهکده و در جمع روستاییان در خصوص پیشنهادها، اصلاحی، آنان را به بحث و تبادل نظر ترغیب می‌نمود.

امروزه می‌توان شاهد وجود دام‌های سالم، مزارع علوفه‌ای برای تغذیه دام و طولیله‌های متعدد برای نگهداری دام‌ها باشیم. برای کسی که از بیرون به این مسأله می‌نگرد، اعتبار و ارزش تمامی پیشرفت‌های حاصله در سطح زندگی مردم این روستا ممکن است به نظر ناشی از فعالیت‌های دامپزشک و روند اطلاعاتی - ارتباطی باشد. اما ساکنان منطقه احتمالاً با این امر موافق نیستند، آنها فقط گوسفندان خود را می‌ستایند.

به‌کارگیری ارتباطات برای آموزش پیشرفته ابزارهای صوتی و تصویری رنگی و جذاب به عقاید و شیوه‌های جدید جان

■ ژاک دیوف دبیرکل فائو: تأثیر

کامل ارتباطات بر توسعه هم‌اینک

مشهود است. نقش ارتباطات در

توسعه به حدی است که می‌تواند

تأثیر قابل توجه و ارزشمندی بر

بسیاری از طرح‌های توسعه داشته

باشد.

می‌بخشد. این ابزارها در صورت به‌کارگیری موجب تسریع در توسعه منابع نیروی انسانی و آموزشی می‌شود.

مطالب مورد نیاز برای پخش در رسانه‌های سمعی و بصری را می‌توان با هزینه‌ای معقول در سطح داخلی تولید کرد و با تکثیر و پخش آن می‌توان به آموزش گروه‌های زیادی از افراد کمک نمود. مطالب تهیه شده برای استفاده‌کنندگان منابع دیگری نیز خواهد داشت. کارآموزان حتی اگر بیسواد باشند می‌توانند روش‌ها و تکنیک‌های پیچیده را پیش از به‌کارگیری مشاهده کرده و به بحث در مورد آنها بنشینند. این شیوه آموزش میزان یادگیری را بالا می‌برد. این میزان نسبت به گوش دادن یک سخنرانی ۴ تا ۵ برابر و نسبت به خواندن محض اطلاعات ۹ برابر بیشتر خواهد بود.

آنچه را می‌شنوم فراموش می‌کنم، آنچه را می‌بینم به خاطر می‌سپارم و آنچه را می‌آموزم که انجام دهم.

(ضرب‌المثل روستاییان پرو)

براساس این ضرب‌المثل شیوه‌ای با استفاده از ویدئو برای کشاورزان پرو ایجاد شد. این شیوه آنچنان مورد توجه قرار گرفت که مشابه آن را در سایر کشورهای جهان از جمله برزیل، کشورهای دریای کارائیب، چین، هندوراس و... به اجرا درآوردند.

در کشور پرو بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۶ بالغ بر ۱۰۰۰ برنامه ویدئویی و بسته آموزشی تولید شد که مورد استفاده بیش از ۴۵۰/۰۰۰ کشاورز قرار گرفت، مطالب ویدئویی طوری تهیه شده بود که حداکثر درک مطالب را برای کشاورزانی که اغلب آنان بی‌سواد بودند فراهم می‌ساخت.

در یک بررسی ۹۲ درصد از کشاورزان از این شیوه راضی و معتقد بودند که با این شیوه گویی آنان واقعاً در مزرعه قرار دارند.

به‌کارگیری ارتباطات برای جلب حمایت سیاست‌گذاران

تصمیم‌گیران سازمان‌های فنی و دولتی در کشورهای مختلف می‌بایست از پیشرفت‌ها و دستاوردهای نوین آگاه باشند، شکل‌گیری این دستاوردها موجب توسعه در گسترش این کشورها خواهد شد. ابزارهای ارتباطی می‌توانند وسایل مؤثری در جلب توجه و حمایت این تصمیم‌گیران باشند.

به‌کارگیری برنامه‌های ویدئویی، تصاویر، برنامه‌های صوتی و تصویری جهت ارائه در جلسه‌ها، نمایش‌ها و کنفرانس‌ها به شرکت‌کنندگان کمک می‌کند تا مسائل را به تصویر کشند، امری که با مطالب خشک آماری و اطلاعات چاپی گزارش‌ها ممکن نیست. برنامه‌های ویدئویی به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا در اوقاتی مناسب، دور از فشارها و مشکلات ساعات اداری به بررسی آنها بپردازند. برنامه‌های جانبی که در رادیو و تلویزیون ملی پخش می‌شود و مطالب اطلاعاتی که در مجلات مطرح می‌شود، اغلب مسودت‌توجه سیاست‌گذاران قرار می‌گیرد. روزنامه‌ها نیز که در آغاز برای افرادی در چارچوب برنامه توسعه در نظر بود، سیاست‌گذاران را از دستاوردها و نیازها مطلع می‌سازد.

ویدئو برای نخست‌وزیر

جنگل‌زدایی اغلب مشکل پیچیده‌ای است که راه‌حل‌های پیچیده‌تر نیاز دارد. اگر مقرر است که دولت‌ها اطلاعات دقیق و کافی در این مورد داشته باشند توجه جدی سیاست‌گذاران به توضیحات متخصصان یک اصل بنیادی است. متأسفانه اغلب سیاست‌گذاران حتی وقت این کار را ندارند. در سال ۱۹۹۱ بنا به درخواست دولت دومینیکن، سازمان فائو مطالعه دوساله‌ای را تکمیل کرد. دولت دومینیکن در پی شناخت علت شکست چندساله سرمایه‌گذاری تجاری و یافتن توان بالقوه اقتصادی جنگل‌های دیم جزایر استوایی بود. مطالعات فائو نشان می‌داد که توان تجاری آن بیش از حد پیش‌بینی شده با توجه به مقدار سطوح جنگلی جزیره است. این مطالعه محدودیت شدیدی را جهت کاربرد جنگل در کشاورزی توصیه می‌کرد. همچنین بر اقداماتی جهت توازن دقیق مورد نیاز میان قطع درختان جنگلی، حفظ مناطق دلتا و دنیای وحش تأکید می‌کرد.

آیا قانونگذاران وقت آن را داشتند که طرح مدیریت جنگل را که در اسنادی ۹۰ صفحه‌ای و نیز مقالات ضمیمه آن جمع‌آوری شده بود بررسی کنند. مسلماً مسأله‌ای که باید در اولویت قرار می‌گرفت جلب توجه آنان بود. یک برنامه ویدئویی ۱۴ دقیقه‌ای با عنوان «جنگل‌های در حال زوال» از سوی مرکز محلی ارتباطات روستایی، تحت نظارت و راهنمایی متخصصان جنگلداری برای نخست‌وزیر و هفت تن از وزرا و دیگر اعضای هیأت دولت تهیه شد. دیدن مناظر جنگلی که در سال‌های اخیر در حال زوال بود عده کثیری از آنان را متأثر ساخت. پس از دیدن این برنامه، هیأت دولت به بحث‌های گسترده‌ای در خصوص راه‌حل‌ها و توصیه‌های ارائه شده پرداخت. سندی که بسیاری هنوز وقت مطالعه آن را نیافته‌اند. چهار ماه بعد طرح ملی بخش جنگلداری جهت تصویب در هیأت دولت به رأی گذاشته شد و هیچ‌گونه نظر مخالفی ارائه نشد.

در نهایت می‌بایست پذیرفت که توصیه شیوه‌هایی برای ارتباطات و نقش آن در کمک به توسعه برنامه‌ها، زمانی مؤثر خواهد بود که چگونگی افزایش میزان مشارکت افراد و بهبود آموزش مدنظر قرار گیرد. هنوز هم گاه،

ارتباطات با آگهی‌ها و یا حتی تلاش‌های تبلیغاتی اشتباه می‌شود. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان مایلند تا از عملکردهای مشخص ارتباطات که ممکن است در رسیدن به اهداف توسعه یاری‌دهنده باشد، آگاهی داشته باشند. ارزیابی نیازها و اولویت‌های ارتباطات در سطح ملی می‌تواند به عنوان یک راهنما در جهت ایجاد روش‌ها، برنامه‌ریزی و پروژه‌ها عمل نماید. □

پی‌نوشت:

1. Alvin Toffler.
2. Undp: United Nations Development Programme.
3. Jaquesdiouf.
4. FAO: Food and Agriculture Organization.
5. Communication a Key to human development.
6. The group Promotor's Resource book a Practical guide to building rural Self- help groups.
7. Huntingtongsamuel. p.
8. Joanm. Nelson.
9. Marshalmcluhon.

(کتاب مبانی ارتباطی جمعی، نوشته دکتر سیدی دادگران)
10. Medium is the message.

11. Agendan 21.
12. World Food Summit, FAO Headquarters, Rome 13-17 Nov. 1996.
13. Feed back.

منابع:

۱. به‌سوی تمدن جدید، الوین تافلر، محمدرضا جعفری صص ۳۱-۵۲.
۲. گذر از نوگرایی، دکتر حمید مولانا، یونس شکرخواه صص ۱۹-۶۹.
۳. مبانی ارتباط جمعی، دکتر سیدمحمد دادگران، صص ۸۹-۱۰۱.
۴. کتاب کار پیشبران گروه، رونا گروورمن، جلال رسول‌اف، صص ۱-۲۳.
۵. ارتباطات در خدمت توسعه روستایی، سند شماره ۴۲۲-۶۸، مرکز مطالعات، برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، وزارت کشاورزی.
۶. آگهانه شماره ۵ دبیرخانه ملی اجلاس جهانی غذا در سال ۱۳۷۵، دفتر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، معاونت طرح و برنامه وزارت کشاورزی.
7. Communication a Key to human development, FAO, Rome, 1994.